HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

במאי קא מיפלגי תנא דבי ר' ישמעאל. דמייתי ליה סלעם לרבויי ראשו ארוך ומייתר ליה חגב למעוטי צלור ותנא דברייתא קמייתא דמיבעי ליה כולהו לגופייהו: **תנא דבי רב.** קרי לברייתא קמייתא שסגויה במורת כהנים דמקרי ספרא דבי רב לפי שהיה שגור בפיו המדרש בפי כולם אבל ברייתא דתנא דבי ר"י לא היתה שגורה אצל כפי תלמידיו: **תנא דבי רב סבר.** למינהו דכל חד לא משמע ליה למהוי כלל ופרט וכלל דלתרבי סלעם וחגב בכעין הפרט דניהו קראי יתירי משום דקסבר דלא דייקינן בתרי כללי אע"כ דמי כללא בתרא לכללא קמא והכא לא דמי דכללא קמא לא קפיד אלא אכרעים ולמינהו אי כללא קרינן ליה קפיד דלהוי דמי לאתרבה דאית ליה אכרעה סימנין: **דלאו דמיניה לא.** הלכך חד מחבריה לא אתי: **כל דדמו ליה.** הלכך סלעם אתי מאתרבה וחרגול כדאמרן ואייתרא ליה לראשו ארוך: **תנא דבי ר' ישמעאל בי אתי גוונא דאין.** ומהכא שמעינן ליה דהא קחזינן דדרים להו: **אתרבה וחרגול כפיב.** וכעין הפרט בעינן: **כל דהו.** ואפי' לא דמו ליה אצל בחד סימן דהא שמעינן סלעם דלא בעינן דמי לפרט בכל לדדין מדאיתרבי ראשו ארוך: **ומר בי אתריה.** דשון דתנא דבי רב הוא ניפול דתנא דבי רב ובין למר סלעם אין לו זנב וחרגול יש לו זנב. וחגבים הללו אין טעונין שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב[ה] זאת תורת הבהמה כמשמעו והעוף כמשמעו עוף ולא שרץ העוף דהיינו מיינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים. בהלכות גדולות: [1] **הפורח בהן.** שט בהן על פני המים: [2] **הקבועין בו.** יותר מן הסנפירין שאין זזין מאליהן אצל בידים אבל כל הסנפירין הוא יכול לכשכשן: **הסולתנית.** מין דגים קטנים בלע"ז טווינ"ש: אקונם

במאי קמיפלגי תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל בראשו ארוך קמיפלגי תנא דבי רב סבר אשר לו כרעים כלל ארבה סלעם חרגול חגב למינהו פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט דמיניה אין דלאו דמיניה לא ומרבי דדמי ליה משני צדדין תנא דבי ר' ישמעאל סבר אשר לו כרעים כלל ארבה סלעם חרגול חגב פרט למינהו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט ומרבי כל דדמי ליה בחד צד [6] והא לא דמי כללא קמא לכללא בתרא כללא קמא אשר לו כרעים אמר רחמנא דאית ליה אכול דלית ליה לא תיכול כללא בתרא עד דשוו בארבעה סימנין [3] תנא דבי ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא דאין ודאמרי' נמי בעלמא דדאין תנא דבי ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא מהכא: אמר מר אי שמו חגב יכול אין בו כל הסימנין הללו ת"ל למינהו עד שיהו בו כל הסימנין הללו אין בו כל הסימנין הללו מהיכא תיתי ארבה וחרגול כתיב אי לא כתיב סלעם כדקאמרת השתא דכתיב סלעם לרבויי ראשו ארוך אימא לירבי נמי כל דהו קמ"ל מאי שנא התם דאמרת סלעם זה רשון חרגול זה ניפול ומאי שנא הכא דאמרת סלעם זה ניפול חרגול זה רשון [3] מר כי אתריה ומר כי אתריה: ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת: [7] תנו רבנן [8] אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיאן ה"ז מותר יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים כגון

שלשה לדדין [6] מכל [8] לדדיהן אלא לרבות העתיד לגדל לאחר זמן לא יקשה כלום דעל כרחך שני לדדין דמצריכין בעירובין (דף כח.) למ"ד דכללא בתרא דוקא ושלש לדדין שמצריך למאן דאמר כללא קמא דוקא לאו דוקא אמר שנים ושלשה דלמאן דאמר כללא קמא דוקא אפי' בה' לדדין צריך לדמות דל"כ תיקשי עלה דהיא דעירובין הא דאמר בזיר פ' שלשה מינין (דף לה:) דכל היכא דאיכא תרי כללי ופרטי מרבינן כל דדמי ליה מחד לד וכל היכא דאיכא תרי פרטי וכללי מרבינן כל דדמי ליה משני לדדין אלא ודאי מסתברא דשני לדדין דעירובין וחד לד דנזיר חדא מילתא היא ומיירי בעירובין כגון שיש לו שני לדדין חשובין שוין ולד שלישי שאינו חשוב כל כך דכה"ג איכא גבי כלל ופרט דבקר ולאן ויין ושכר בשמעתא דעירובין (דף כח.) מיירי כגון דליכא אלא חד לד חשוב כגון כלל ופרט וכלל דהיא שמעתא ואיכא נמי לד שני שאינו חשוב כל כך וכענין זה אמר בזיר דלא מצרכינן אלא חד לד היינו הלד החשוב האחד שאין חשוב כמותן וה"ה אם היו שניהם חשובין ושוין ולד שלישי שאינו חשוב כמותן הוו שני לדדין החשובין כלד אחד כיון שהן שוין ונצרך שיהא כענין הפרט דומה לפרט באותם שני לדדין החשובין דהי מינייהו מפקת והו מה שמצריך בעירובין דומה לפרט מב' לדדין אפי' למ"ד כללא בתרא דוקא דהוו להו תרוייהו כלד אחד דנזיר כדפירשנו ומה שמצריך שלשה לדדין למ"ד כללא קמא דוקא י"ל שבא לומר דלא סגי ליה בשני לדדין החשובים ושוין כמו למ"ד כללא בתרא דוקא אלא גם בלד השלישי הגרוע צריך שיהא דומה [3] לכולן וה"ה אם יש ה' לדדין צריך שידמה לכולן והשתא אתי שפיר כי מצרכינן נמי טפי משלשה לדדין בכעין הפרט כי בכל הלדדין בין החשובין בין הגרועין הרבה כמו השלישי צריך שיהא דומה לפרט למאן דאמר כללא קמא דוקא ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא נמי לא יקשה כלום כשנצרך יותר מ שני לדדין במקום שיהיו [3] (ג) יותר משני לדדין שוין ולפי דברי אלה נצרך בכאן יותר משלשה לדדין למ"ד כללא קמא דוקא אפי' אין כאן אלא ב' לדדין חשובין שוין (ד) לו ויש לדדין אחרים גרועים מהן כי כולם יש להצריך ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא לא נצרך אלא שנים החשובין ולכך לא היה לנו להצריך אין ראשו ארוך למאן דאית ליה כללא בתרא דוקא כמו שפי' רש"י ג) (ה) שם ולפ"ז נצטרך לומר דאין לו זנב ואין ראשו ארוך הם לדדים גרועין יותר מאותן שאנו מצריכין בברייתא בהלד השוה ולכך לא היינו מצריכין אותם אם היינו אומרים כללא בתרא דוקא ובכך מתיישב גם מה שאנו מרבים ראשו ארוך מסלעם ואין אנו מרבים אותו שאין לו ארבע כנפים או שאין כנפיו חופים את רובו כי אותם הם שימנים חשובים יותר מאין ראשו ארוך ומיהו בלאו האי טעמא ניחא כמו שפי' ריב"א דאין לך שום חגב חסר סימן אחד דארבע כנפים או כנפיו חופים את רובו שלא יהא עוד חסר סימן או סימן אחד דאין ראשו ארוך או סימן אחד מן הארבע דמתניתין אבל הכא בראשו ארוך משכחת ליה שאינו חסר אלא סימן דאין ראשו ארוך בלבד ולפי מה שפירשנו הגהו דעירובין ונזיר קשיא אמאי איצטריך למימר פ' הגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) דר"א דרים ריבויי ומיעוטי דאפי' דרים כללי ופרטי אתי שפיר וסבר כמ"ד כללא בתרא דוקא וסגי בחד לד פירוש בלד החשוב מן השאר שאין לד אחר חשוב כיולא בו מה הפרט מפורש גופו ממון אף כל גופו ממון יצאו שטרות אבל דבר המיטלטל לא צריך ולא אימעוט קרקעות כי זהו לד גרוע יותר תדע שהוא לד גרוע יותר דהא כי דרים ליה בריבה ומיעט וריבה אינו ממעט קרקעות אלא שטרות וי"ל דמשום דמוכחא מלתא דשמעתא דפ' גנבי הדין (סנהדרין דף מה:) והיא דפרק שלשה מיינים דנזיר (דף לה.) דר' אליעזר דרים ריבויי ומיעוטי קאמר נמי התם הכי וע"ע בשמעתא דשן ועין בקדושין (דף כד:) ואו פסח או עור דבכורות (דף נז.) ובכל הש"ס במקום שאמר מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אם יהיה זה דוקא למ"ד כללא קמא דוקא או שמא נאמר כי גם למ"ד כללא בתרא דוקא אפי' לא יהיו השני לדדין החשובין שוין לגמרי כיון שקרובין להיות שוין חשובין כשוין וכחד לד דמו ומה שלא נצרך אלא חד לד זהו כשהשני גרוע הרבה יותר ממנו כי כן נראה יותר כדי שיהא דברי הכל במה שמצריך בכל הגמ' דבר המיטלטל וגופו ממון כי שני לדדין האלו קרובין להיות שוין וגם יתיישב בכך מה שצריך לומר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) דר' אליעזר דרים ריבויי ומיעוטי ולא נצטרך לתרץ בדוחק כאותו תירוץ שכתבתי: **במאי** קמיפלגי. ות"ת אמאי לא מפרש דאיכא ביניהו שאר חגבים שאינן ממין אותם הכתובים שיש להם ארבעה סימנים הכתובים במתני' ואין ראשו ארוך ולתנא דבי רב אסירי אע"פ שיש להם ד' סימנים דמתני' דאין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל דשמא ליכא שום חגב שיהא בו ה' סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים במתני' ג"נ רבותא נקט דאפי' בראשו ארוך שרי תנא דבי ר' ישמעאל: בסוף שמעתא פי' בקונטרס דחגבים הללו אין טעונין שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב וזאת תורת הבהמה כמשמעו והעוף כמשמעו ולא שרץ העוף דהיינו מיינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים בהלכות גדולות כך פי' בקונטרס ולא הולרך להביא בקונטרס מה"ג אלא משום דדרים ליה מקרא דבכמה מקומות בש"ס מוכח דשרו בלא שחיטה בסוף פ' ר' עקיבא (שבת דף נ:) חגב טמא אין מלגיעין לקטן דלמא מייתי ואכיל ליה אבל חגב טהור אין לחוש ובריש פ' דם שחיטה (כריתות דף כא.) קאמר אוליא דם דגים וחגבים שכולם היתר ומפרש דאין טעונין שחיטה ובפ' אין מעמידין (ע"ז דף לח. ושם ד"ה לעולם) דאמר רב עובדי כוכבים שהליטו את האור בחגב כל החגבים אסורים ומפרש טעמא דלא ידיע הי טמא והי טהור אבל לשחיטה לא חיישינן ועוד התם בסוף פירקא חגבים הבאים מן ההפתק ומן האוצר מותרים ליקח מן העובד כוכבים וכן הבאין מן הסלולה ולפני חנוני אסורין מפני שמזלף עליהם יין ולעיל א] הבאתי ברייתא דתוספתא דקתני אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים ובין מתים ואינו חושש ואע"ג דאוכל לאו דוקא דבחיים איכא משום בל תשקצו כדמוכח בפ' ר' עקיבא בשבת (דף נ:) מ"מ נקט אוכל למימר דליכא איסור אבר מן החי דלא בעי שחיטה. [וע"ע תוס' ע"ז לח. ד"ה לעולם]:

מסורת הש"ס

ה) [כריתות כא.] זאת תורת הבהמה ד: ב"ק סד., ב) [שם], ג) [פסחים ג. וש"נ], ד) ע"ז לט. [ע"ש גם בתוס' ד"ה אין לו לכתבו בשם ר"י דדרים אין לו עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד לגדל לאחר זמן וכו'], ה) [ויקרא יא], ו) [שייך לעיל במשנה נט.], ז) [ג"ז שייך שם],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכ"מ (בדף הקודם) וכו' כדי להוסיף ג' לדדין אלא לרבות כל"ל ותיבות מכל לדדיהן נמחק: (ב) בא"ד צריך שיהא דומה לפרט וה"ה אם יש ה' לדדין וגרועין כמו השלך צריך שידמה לכולן: (ג) בא"ד במקום שיהיו היותר משני וכו': (ד) בא"ד חשובין שוין ויש לדדין כל"ל ותיבת לו נמחק: (ה) בא"ד כמו שפירש רש"י ולפ"ז כל"ל ותיבת שם נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה במאי וכו' מפני שמזלף עליהם יין ולעיל. ג"כ לעיל דף סד ע"ב בתוס' ד"ה גישולי בילים וכו':

עין משפט נר מצוה

ערה א מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' כד סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' פג סעיף ח:

לעזי רש"י

טוניג"א. טונה.

שיטה מקובצת

א) שלשה צדדים (מכל עדיהם) אלא לרבות: ב) כשנצריך יותר משני צדדין במקום שיהיו הצדדין שוין ולפי דברי אלה נצריך כאן יותר משלשה צדדין למאן דאמר כללא קמא דוקא אפי' אין כאן אלא שני צדדין חשובין ושוין ויש צדדין אחרים גרועים מהם: ג) כמו שפי' גם רש"י ולפי זה:

רבינו גרשום

מהיכא תיתי ארבה וחרגול כתיב. ובעינן דיהא שוה לארבה וחרגול מה ארבה וחרגול דיש להן ד' סימנין אף כל (ונרבי) [ולא נרבי] אלא שיש בו ארבעה סימנין: ומ"ש התם סלעם זה רשון כו' תנא קמא דר' ישמעאל מר כי אתריה כו'. כלומר באתריה דמר קרו הכי ובאתריה דמר קרו הכי: [כתוב בגליון] פירוש בגבחת גבהות בשדרה שלו בעין גמל. ארבה אין לו גבחת ולא זנב. סלעם יש לו גבחת ויש לו זנב. חרגול יש לו גבחת ויש לו זנב. ארבה זה גובי אין לו גבחת. סלעם זה רשון יש לו גבחת. חרגול זה נפיל יש לו גבחת ויש לו זנב. חגב זה נדיין. ד' פעמים למינהו להביא צפורת (ברודי) [כרמים] ויותנה ירושלמית וערצוביה והרזבנית. ואלו הן ד' סימנין. ד' רגלים וד' כנפים וקרסולים וכנפיו חופות רוב עוביו ורוב אורכו [אחרת]. כללא קמא אשר לוא כרעים כללא בתרא למינהו להביא את שיש לו ד' סימנין: